

Україна може поставляти в Європу якісну і дешеву овочеву продукцію. Для цього вона повинна вийти на виробництво 30 млн тонн овочів щороку (в 2001 році виробництво становило – 10,6 млн.т.). Основними чинниками, що впливають на посилення позицій вітчизняної галузі овочівництва, є реструктуризація власності підприємств, що продовжується, консолідація капіталу і збільшення масштабів бізнесу.

Характерним для розвинутих країн і дієвим механізмом ринку є система оптового продажу, цивілізований маркетинг (вивчення попиту і пропозиції, доставка товарів до місця споживання, зберігання і реалізації, реклама, укладання торгових угод), а також здорова конкуренція.

Для більшості сільськогосподарських виробників України ці складові знаходяться поки що у зародковому стані. Плодовий оптовий ринок в Україні поки що зорієнтований не на виробництво власної дешевої і якіснішої продукції, а на реалізацію дорогої імпортованої продукції, що негативно позначається на економіці галузі.

Висновки. Подальший розвиток ринку овочевої продукції набуття ним рис цивілізованості і регульованості передбачає науково-обґрунтовану державну політику у сфері регулювання виробництва та цін на ринку овочевої продукції, створення досконалої інфраструктури ринку овочевої продукції, інформованість і мобільність виробників і споживачів при виборі місця та змісту реалізації овочевої продукції та використання сучасних маркетингових стратегій та методів регулювання ринку овочевої продукції.

Список використаних джерел:

1. Кучеренко Т. Ринок овочів і баштанних культур в Україні: поточна кон'юнктура і прогноз / Т. Кучеренко // Пропозиція. – 2008. – № 12. – С. 46-49; – 2009. – № 1. – С. 52-56.
2. Рудь В.П. Значення овочевого ринку в продовольчій безпеці України / В.П. Рудь // Вісн ХНАУ Сер. «Економіка АПК і природокористування» – 2009. – № 11. – С. 363-368.
3. Супіханов Б.К. Розвиток ринків аграрної продукції: монографія // Б.К. Супіханов. – К.: ННЦ ІАЕ, 2009. – 530с.

Рецензент: д.е.н., професор Мороз О.В.

УДК 65.050.12

ДЕМОГРАФІЧНА СКЛАДОВА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ

Лучик М.В., аспірант

Подільський державний аграрно-технічний університет

Визначено сутність соціально-економічної безпеки, визначено її демографічну складову; проаналізовано сучасні демографічні загрози у сферах чисельності, народжуваності, смертності та міграції сільського населення в Україні; обґрунтовано необхідність визначення проблеми забезпечення демографічної безпеки пріоритетною для безпеки держави.

The essence of social and economic security, to its demographic component, analyzes the current demographic threat in the areas of population, fertility, mortality and migration of the rural population in Ukraine, the necessity of defining the problem of demographic security priority for national security.

Постановка проблеми. Демографічна ситуація в Україні, пов'язана з стрімким скороченням чисельності населення країни, погіршенням статевो-

вікової структури населення, високою смертністю працездатного населення, особливо серед чоловіків, викликає серйозну стурбованість. Особливо небезпечною є така ситуація для сільських територій, оскільки загрожує тим, що якісні трудові ресурси опиняться в ще більшому дефіциті. Скорочення числа молодого працездатного населення ставить перед країною серйозні і важкорозв'язні завдання, перш за все, в соціально-економічній сфері. Демографічні проблеми в Україні можуть стати серйозним гальмом для вибору шляху стратегічного розвитку країни, а тим більше для втілення в життя стратегії інноваційного прориву.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемами формування національної безпеки держави, у тому числі демографічної, займалися і продовжують займатися багато вітчизняних вчених, серед яких Д. Богиня, В. Геєць, І. Гнибіденко, О. Грішнова, М. Долішній, Т. Заяць, Ю. Краснов, В. Куценко, Е. Лібанова, В. Онікієнко, С. Пирожков, В. Стешенко, О. Хомин та ін. Проблеми демографії на сільських територіях досліджували В.С. Кравців, Е.М. Лібанова, Л.І. Михайлова, І.В. Прокопа, П.Т. Саблук, Р.І. Тринько, У.Я. Садова, К.І. Якуба та інші. Але впродовж останніх років відбулося значне погіршення більшості показників рівня життя сільського населення. Отже, питання демографічної безпеки стають дедалі актуальнішими в аспекті національної безпеки.

Постановка завдання. Метою статті є визначення місця демографічної безпеки в системі національної безпеки, а також реальних та потенційних демографічних загроз формуванню якісних трудових ресурсів на сільських територіях, зокрема, для галузі сільського господарства та пов'язаних з ним послуг.

Виклад основного матеріалу дослідження. Глобалізація світових економічних процесів і жорстка конкуренція породжують нові правила поведінки для держав та їх регіонів. Розвиток, перспективи й соціально-економічна стабільність держави в першу чергу залежить від стану сформованої національної безпеки та економічної незалежності економіки держави від інших країн. Забезпечення національної економічної безпеки є стратегічною проблемою і в кінцевому рахунку неможливо без вибору і реалізації вірної стратегії соціально-економічного розвитку країни.

Ринкові реформи в Україні, спрямовані на трансформацію економічної системи, не забезпечили досягнення головної її мети, а, саме, досягнення макроекономічної стабілізації та економічного зростання країни. Стійкість української економіки і суспільства, безпека їх життєдіяльності залежать від багатьох факторів, серед яких значне місце займають фактори соціально-економічного порядку. Тісний взаємозв'язок у забезпеченні безпеки соціального та економічного просторів означає, що безпека в суспільстві являє собою об'єктивно необхідне соціально-економічне явище. Як зазначає російський науковець Д.Л. Галіуллін, «в умовах постійного ускладнення суспільного і господарського життя, прискорення темпів змін правильне і своєчасне врахування взаємозв'язків між соціальними і економічними аспектами стає важливою перевагою, а їх недовраховування, навпаки, призводить до дуже відчутних втрат. Так, на рівні суспільної системи економічна політика розробляється і існує у відриві від соціальної, а в соціальній політиці слабо прораховується роль економічних чинників і наслідків» [1, с.115].

Потреба у безпеці є вихідною соціальною потребою людини, яка сформувалася в житті громади на грані інстинктивного і свідомого. Тому соціальна безпека є основним видом національної безпеки і за визначенням професора В.Є. Макарова являє собою «стан суспільних відносин, що забезпечують захищеність і сталий розвиток життєво важливих соціальних інтересів особи, соціальних груп, спільнот і суспільства, і держави від зовнішніх і внутрішніх загроз в реальних умовах соціально-політичного та соціально-економічного розвитку країни» [2, с.132].

Демографічна безпека є складовою соціальної безпеки, оскільки передбачає захищеність процесу життя людей і неперервного їх природного відтворення. Досліджувати демографічну безпеку необхідно на різних ієрархічних територіальних рівнях – державному, регіональному, окремих населених пунктів. Проте особливого значення набуває демографічна безпека регіонів, оскільки обезлюднення окремих сільських територій становить реальну демографічну загрозу для країни, для окремих галузей національного господарства, наприклад, сільського господарства.

Станом на 1 грудня 2012 р. чисельність сільського населення в Україні становила 14186,5 тис. осіб або 31,1% від загальної чисельності наявного населення. За останні 12 років чисельність селян скоротилась на 1,6 млн. осіб і це при тому, що в країні не було ні голодних, неврожайних років, ні масових епідемій, ні збройних конфліктів. Лише за 11 місяців 2012 р. природне скорочення сільського населення склало 66219 осіб, що становить 90,2% від загального скорочення українського населення. Аналіз тенденцій скорочення населення за минулі 2000-2011 роки (рис. 1) показав, що частка скорочення сільського населення в загальному показнику скорочення коливалась від 41,2% (2000 р.) до 52,2% (2009 р.).

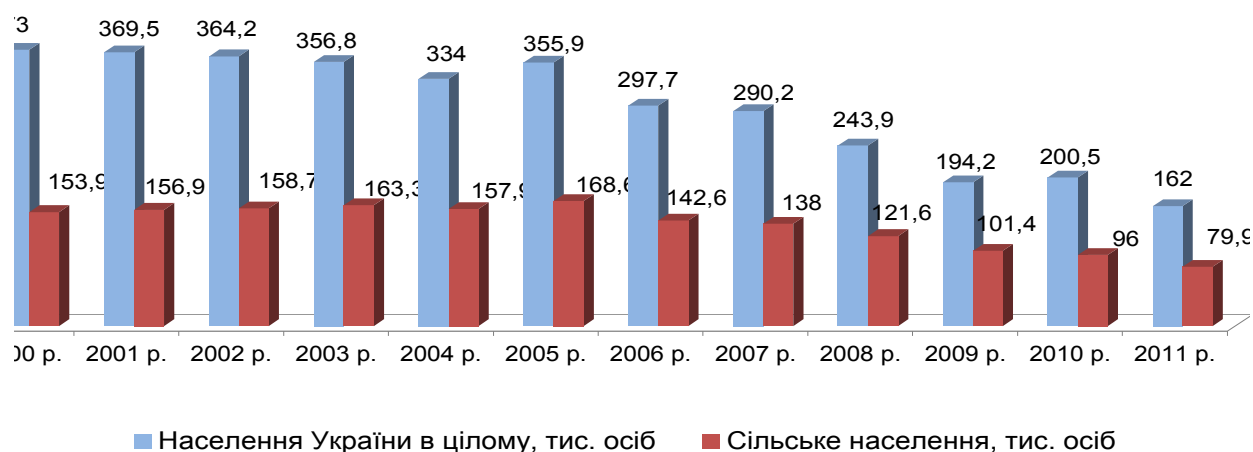

Рис. 1. Природне скорочення сільського населення України за 2000-2011 рр. [3]

Проте, показники 11 місяців 2012 р. свідчать про значне погіршення ситуації. Всі регіони України, за виключенням АР Крим, Одеської і Закарпатської областей, демонструють скорочення чисельності селян. Найвищі показники відмічені у Чернігівській (7190 осіб), Вінницькій (6510), Хмельницькій (6277), Полтавській (5520), Сумській (5150) областях [4]. Як бачимо, це агропромисло-

ві регіони, в яких частка сільського населення становить від 30 до 50%. Безперечно, що міське населення теж скорочується і такі потужні регіони, як Донецька, Дніпропетровська, Луганська за цей же період втратили понад 41 тис. осіб. Однак, за рахунок міграції населення в столицю м.Київ, обсяг якої за 11 місяців 2012 р. склав 27416 осіб, скорочення міського населення в загальних показниках виглядає значно меншим [4].

Катастрофічне скорочення сільського населення України відбувається переважно за рахунок високої смертності селян і міграцій за кордон. За 2000-2011 рр. кількість померлих за рік у сільській місцевості коливалась від 310,4 тис. осіб (2005 р.) до 253,6 тис. осіб (2011 р.). Відповідно коефіцієнт смертності селян (кількість померлих на 1000 осіб) змінювався від 18,8 (2000 р.) до 17,7 (2011 р.). У 2005 р. відмічено найвищий показник смертності селян – 20,5 смертей на 1000 осіб [3]. Такий рівень смертності характерний лише для найбідніших африканських країн, таких як Ангола, Зімбабве, Ліберія, Мозамбик, Нігерія. Середній світовий загальний показник становить 8,6 смертей на 1000 осіб [5].

Потрібно зауважити, що в Україні смертність селян поступово знижується. За період 2000-2011 рр. кількість померлих у сільській місцевості зменшилась на 15,4%. Проте, уповільнення смертності населення не забезпечило природного приросту сільського населення, оскільки народжуваність за цей же період зросла всього лише на 18,1%. Стрімкого зростання народжувань в Україні не забезпечило навіть значне підвищення розмірів державної допомоги при народженні дитини. Головними ворогами досягнення підвищення народжуваності в країні залишаються насамперед соціально-економічні чинники, такі як зростаюче безробіття працюючого населення, бідність, недоступність якісної медичної допомоги, низька якість життя.

Оцінка демографічних показників в Україні станом на 1 грудня 2012 р. виявила погіршення ситуації зі смертністю населення в таких регіонах, як Житомирська, Закарпатська, Івано-Франківська, Київська, Львівська, Рівненська, Сумська, Тернопільська, Херсонська, Хмельницька, Чернівецька і Чернігівська області. В них зафіксовано зростання смертності населення порівняно з аналогічним періодом у 2011 р. І, навіть, у столиці показник смертності зріс на 2,63%. Серед регіонів переважають знову ж переважають агропромислові регіони, що свідчить про чергові значні втрати сільського населення в країні.

Особливу загрозу національній безпеці створюють зростання материнської смертності і надсмертність чоловіків працездатного віку. За показником материнської смертності Україна посідає 44 місце серед 138 країн. Зокрема, на кожні 100 тис. народжених живими 18 жінок в країні помирають від причин, пов'язаних із вагітністю. У більшості економічно розвинутих країн сьогодні показник материнської смертності нижче 10. За січень-листопад 2012 р. у 10 регіонах України порівняно з аналогічним періодом 2011 р. зросла кількість померлих дітей у віці до одного року. Це як АР Крим, Дніпропетровська, Донецька, Миколаївська, Одеська, Хмельницька, Черкаська, Чернівецька, Чернігівська області. Найгірша ситуація у Хмельницькій області, де показник дитячої смертності у віці до 1 року зріс за зазначений період на 62,8 відсотків.

Смертність чоловіків вища порівняно зі смертністю жінок в усіх вікових групах, однак найбільший розрив припадає на працездатний вік, де рівень смер-

тності чоловіків у 3–4 рази вищий за рівень смертності жінок. Основними факторами, які визначають рівень смертності чоловіків, є серцево-судинні захворювання, новоутворення, зовнішні причини смерті, хвороби органів дихання, травлення, інфекційні хвороби, хвороби сечостатевої системи та інші.

За останні роки в міжнародній практиці використовується ще один інтеграційний показник, що пов'язує смертність від окремих причин з потенційною втратою років життя. Показник потенційно втрачених років життя за період 0–65 років серед чоловіків майже в 3 рази вищий, ніж у жінок, які помирають у значно старшому віці.

Переважає показників передчасної смертності у чоловіків характерне і для розвинутих країн. Однак, якщо в країнах ЄС таке переважання рівнів смертності становило 2,1 разу порівняно з жінками і практично стабілізувалося або навіть зменшилося впродовж останніх 25 років (у США така тенденція спостерігалася серед чоловіків білої раси), то в Україні воно навпаки, зросло з 2,5 до 3 разів, що переконливо ілюструє негативні тенденції посилення явища чоловічої надсмертності в нашій країні [6, с. 105]. Тривалість життя чоловіків в Україні поступається тривалості життя жінок на 11,7 років, у той час як в європейських країнах цей розрив становить 2–4 роки.

Таким чином, в Україні продовжує катастрофічно зменшуватись населення, насамперед, сільське. Спостерігається надзвичайно високий для країни рівень передчасної смертності селян. Ситуація ускладнюється також міграційним скороченням населення у сільській місцевості, переважно за рахунок міжрегіональної міграції. Міграційне скорочення сільського населення за січень–листопад 2012 р. склало 2298 осіб, що на 73,2% менше, ніж за такий же період у 2011 р.

Оцінка людського життя і часткової втрати здоров'я у ряді розвинених країн виступають важливим елементом економічної політики, що обумовлює серйозний соціальний ефект. Міністерство транспорту США керується оцінкою вартості життя «умовного» американця в 3 млн. доларів. Це та сума, яка визнана достатньою для того, щоб авіаперевізникам вигідніше було забезпечувати перельоти людей на хороших літаках, ніж платити за їх загибель. В інших регіонах світу вартість життя оцінюється нижче, хоча і по-різному: від 400 тис. дол. в Португалії або Іспанії до 1 млн. дол. - у високорозвинених країнах [1, с. 122].

Висновки. Отже, сьогодні національна безпека країни повинна розпочинатись із забезпечення соціально-економічної безпеки, у тому числі безпеки громадянина та його сфери існування. Без громадян немає країни. Тому питання забезпечення демографічної безпеки повинно стати пріоритетним для нашої країни. Потрібні стратегічні заходи з боку держави, органів місцевого самоврядування, спрямовані на відтворення демографічного потенціалу сільських територій, щоб в умовах тривалої депопуляції створити умови для економічного зростання і забезпечення національної безпеки.

Список використаних джерел:

1. Галиуллин Д.Л. Социальная составляющая экономической безопасности / Д.Л. Галиуллин // Вестник ТОГУ, 2008. – №3(10). – С.115–126.
2. В.Е. Макаров Методологические аспекты социальной безопасности: перераспределение доминирования с безопасности государства на безопасность человека / В.Е. Ма-

каров //Социальная безопасность и защита человека в условиях новой общественной реальности: сб. материалов IV междунар. науч.-практ. конф. (г. Пермь, Перм. гос. нац. иссл. ун-т, 22 ноября 2012 г.) / под общ. ред. З.П. Замараевой, М.И. Григорьевой; Перм. гос. нац. иссл. ун-т.– Пермь, 2012. – С.129-133.

3. World Population Prospects, 2006 revision: Online data [Електронний ресурс]. - Доступ до ресурсу: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/rankorder/2066rank.html>.

4. Статистичний щорічник України за 2011 рік / [уклад. О.Г. Осауленко; відп. За вип. О.Е.Остапчук]. – К.: ТОВ «Август Трейд», 2012. – 558 с. – (Держкомстат України).

5. Демографічна ситуація в Україні у січні–листопаді 2012 року: Експрес-випуск / [уклад. О.Г. Осауленко] [Електронний ресурс]. – Доступ до ресурсу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

6. Рингач Н.О. Погляд на проблему передчасної смертності населення України крізь призму національної безпеки / Н.О. Рингач // Стратегічні пріоритети. – 2008. - №1(6). – С.102-111.

Рецензент: д.е.н., професор Чикуркова А.Д.

УДК: 338.43.02

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА В УКРАЇНІ

Маленька І.М., аспірант

Подільський державний аграрно-технічний університет

У роботі обґрунтовується сутність терміну «державна підтримка», узагальнюються трактування дефініції «державна підтримка сільського господарства», дається оцінка існуючих підходів до визначення місця державної підтримки сільського господарства в системі державного регулювання аграрного сектору економіки, висвітлюються основна мета і цілі державної підтримки аграрного сектору.

This paper substantiates the essence of the term "government support", summarizes the interpretation of the definition of "public support for rural first-spodarstva" assesses existing approaches to determining the location of state support for agriculture in the state regulation of the agricultural sector, highlights the main aim and purpose of government support agricultural sector.

Постановка проблеми. Сільське господарство є однією із найбільш перспективних галузей економіки України. Ситуація, що склалася на сьогодні в аграрному секторі як країни в цілому, так і в окремих її регіонах вимагає зваженого аналізу, формування заходів щодо подолання спаду виробництва продукції, зміцнення фінансового стану сільськогосподарських товаровиробників, використання наявних резервів, переходу агропромислового виробництва на інноваційний тип розвитку. За даних умов роль держави в системі підтримки аграрного сектора є найбільш вагомим для формування ефективного організаційно-економічного механізму його функціонування. Особливої актуальності сьогодні набувають питання обґрунтування теоретичних аспектів державної підтримки сільського господарства з урахуванням нагромаджених економічною наукою знань і передового зарубіжного та набутого вітчизняного досвіду.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Обґрунтування теоретичних основ державної підтримки сільського господарства є предметом поглиблених наукових досліджень і знайшли своє відображення у роботах багатьох українських вчених, зокрема Васильчак С.В. [1], Дем'яненко М.Я. [2,3], Лузана Ю.Я.[4], Олійник Т.І. [5], та ін., в роботах зарубіжних науковців, таких як